

A bányakincstári munkásoknak máris vannak ilyen egyleteik, melyek igen kielégítő eredménnyel működnek.

A bányamunkások helyzete tehát ebben az irányban is kedvezőbb az erdőmunkásokéhoz képest, kívánatos tehát, hogy a segély ebben a tekintetben se maradjon el soká.

A végghlesi uradalmi erdőkről.

Irta: R O X E R Vilmos, m. kir. kat. erdőbecslési felügyelő.

A végghlesi uradalmi erdőket hivatalos utazásaim alkalmával bejárván, az uradalmi felügyelő Zdeborszky József ur szivességéből ezen uradalomra vonatkozó oly adatok birtokába jutottam, melyeknek nyilvánosságra hozatala által azt hiszem, szives szolgálatot teszek szaktársaimnak.

E nagy kiterjedésű uradalom, a mely ez idő szerint nemeskéri Kiss Miklós tulajdonát képezi, a herczeg Eszterházy-fele hitbizományi birtokhoz tartozott s a jelenlegi tulajdonos birtokába vétel útján jutott.

Az uradalom erdőterülete 36.142 kat. holdat tesz ki s Zólyommegye alsó részén terül el, m. p. dél és délkelet felé Gömör- és Nógrádmegye határáig, éjszak felé a breznóbányai, libetbányai és pojniki, nyugat felől pedig a mótyovai és lieszkóczi erdőkkel határos.

Az erdőségeket két jelentékenyebb patak —, név szerint a szalatnai és ócsovai szeli át, melyek Nagy-Szalatna mellett egyesülvén, Zólyom alatt a Garamba folynak. Ezek azonban usztatásra mindeddig nem használtattak, miért is a hatvanrutkai vasutvonal kiépítéséig e nagy kiterjedésű erdőségek csak csekély mérvben voltak kihasználhatók s a fatermés némi része az uradalomban volt számtalan ugynevezett paraszt fűrészeken fűrészárúkká dolgoztatott fel, ennél fogva régiebb idő-

ben ezen nagy kiterjedésű erdőségek nagyon keveset jövedelmeztek, a volt urbéreseknek tehát meg lett engedve az erdőirtás, a minek azután az lett a következése, hogy az erdőben elszórtan sok ezer holdat tevő irtványok keletkeztek, és ez irtásokon telepek képződtek, a mely telepek lakosából idővel a legnagyobb erdőpusztítók és facsempészek váltak. Ez elszórt telepek és nagy kiterjedésű irtványföldek miatt az urbéri rendezés csak nehezen, még pedig oly módon volt keresztülvihető, hogy az uradalmi erdő, a mennyire azt a sok telep megengedte, az utóbbi időben elkülönítetett, ezáltal tehát az erdőpusztítás némileg megszorított.

Az uradalmi erdőségek 8 erdőgondnokságra vannak felosztva, nevezetesen :

1. A miklósfalvi	4.298	kat.	hold	kiterjedéssel.
2. A lommi	4.425	"	"	"
3. A szuhai	3.274	"	"	"
4. A bisztrai	1.848	"	"	"
5. A dettvai	6.123	"	"	"
6. Az ocsovai	5.762	"	"	"
7. A horhádi	5.540	"	"	"
8. A kalinkai	4.872	"	"	"

Összesen . 36.142 kat. hold kiterjedéssel.

A kezelés- és erdőőrzésre következő személyzet van alkalmazva :

Egy felügyelő, egy főerdész, három I. osztályu-, három II. oszt. erdész, öt erdészsegéd, egy erdőmérnök, egy pénztárnok, egy ellenőr, két raktártiszt, husz I. oszt.- és tizenkilencz II. oszt. erdőőr, három raktárőr és egy raktárőr segéd.

A személyzet járandóságai az összes erdőbirtokot holdanként és évenként 1 frt 10 krral terhelik, a mi aránylag sok ugyan, mert rendes körülmények közt a kezelés holdan-

ként és évenként csak mintegy 50 krba szokott kerülni, mindazonáltal tekintetbe véve a helyi viszonyokat és az erdőben elszórva lévő telepeket, melyek az erdőőrzést nagyon megnehezítik, továbbá a korábbi rablógazdálkodás folytán szükségessé vált terjedelmes újraerdősítéseket és kezelési nehézségeket, valamint azon dicséretre méltó körülményt, hogy a személyzet a mostani viszonyoknak megfelelő fizetésben részesítették: a kezelési költség tulságos nagynak nem tekinthető.

Az erdőségek magas hegység jellegével birnak, az alkőzetet a homokkő képezi, a talaj homokos agyag, mely a több száz éves lombhulladék folytán televénydús.

Állabképző fánemek a következők: bükk, jegenyefenyő, luczfenyő, tölgy; azonfelül szórványosan előfordul a kőris, juhar, nyír és rekettye fűz, az utóbbi fánem leginkább az ültetvényeket lepi el, s mint erdei gyom irtatik.

Az elősorolt fánemek következő arányban vannak képviselve:

A 200 éven felüli ős állabokban: 50⁰/₀ bükk, 30⁰/₀ jegenye- és luczfenyő (ez utóbbi kevesebb mennyiségben), 20⁰/₀ tölgy.

A 70—120 éves állabokban: 60⁰/₀ bükk, 40⁰/₀ jegenye- és luczfenyő.

18—70 éves állabokban: 50⁰/₀ jegenye- és luczfenyő, 40⁰/₀ bükk, 10⁰/₀ kőris és juhar.

Az ültetvényekben: 60⁰/₀ luczfenyő, 20⁰/₀ jegenyefenyő, 10⁰/₀ bükk, 10⁰/₀ kőris és juhar.

Midőn a herczeg Eszterházy-féle birtokok hasznóbérbe adattak, a véghelesi uradalmi erdők használatát Popper fake-reskedő vette bérbe, s hogy a fát értékesíthesse, a hrinyovai völgyben gőzfürészt építtetett fel, a melyen a legközelebb fekvő erdők fatermését dolgozta fel, s e közben valóságos rablógazdaság folytattatott mindaddig, a mig az uradalom a

mostani birtokos kezébe került, s a haszonbérlet meg nem szüntettetett.

A hatvan-rutkai vasut kiépítése után, mely a véglesi uradalmat átszeli, az európai fakereskedésnek ezen erdőségek is megnyitattak, annyival inkább, mivel az új tulajdonos az erdők okszerű kihasználása érdekében nem riadt vissza nagyobb befektetésektől sem; ugyanis a hrinyovai gőzfűrész leégvén, az újból felépítettete, azonkívül ugyanott egy új fűrészmű is építettett és a fűrészárúk részére Krivánban, a vasuti állomás mellett raktár rendeztetett be; az ocsovai völgyben pedig, a fenyvesek fatermésének feldolgozására, vizerőre műfűrész (Turbinás) lett felállítva, s később a nagy-szalatnai állomás mellett egy második raktár is be lett rendezve.

Hogy pedig a fa az erdőből kiszállitható legyen, nem csekély költségbe kerülő utakat kellett építeni, s azokat a fővölgyekbe vezetni, a melyek most már lehetőségessé teszik azt is, hogy részben a közelebb fekvő bükkösök is kihasználás alá vehetők, s az azokban termelt tűzifa és szén, bár mindeddig igen csekély tőár mellett, értékesithető. A bükkösök kihasználásánál ugyanis nem annyira a közvetlen haszon, mint inkább a bükkös állaboknak fenyvesekké leendő átváltoztatása tartatik szem előtt.

Régebbi időben a bükkfa némi csekély része a három-vizi vaskohóban, mint szén használtatott fel, mióta azonban e vaskohó felhagyatott, a távol fekvésű bükkösök fatermése alig értékesithető, mert a tűzifa a nagy távolság miatt nem képes fedezni a termelési és fuvarozási költségeket.

A bükkfa értékesítése ez idő szerint a következő :

A Hrinyova völgyben levő két üveghuta felhasznál évenként mintegy 12.000 ürméter tűzifát, a vasuthoz közelebb fekvő erdőségekből a kriváni és nagy-szalatnai vasutállomásokra s innen Budapestre, a hol az uradalomnak állandó

raktára van, mintegy 20.000 ürméter szállítatik s ily módon ürméterenként mintegy 40 kr tőár éretik el.

A fenyves állabok fatermése, mint már fennebb említve volt, a Hrinjova völgyben levő két, összesen negyven lóerejű gőzfürészen, és az ocsovai völgyben levő Girad-féle 45 lóerejű turbinás műfürészen dolgoztatik fel mindenféle választéku fűrészárúkra.

A két gőzfűrész nyolcz kerettel és hat körfűrészszel működik, és képes évenként 36.000 m^3 fát feldolgozni, melyből 20.000 m^3 kész fűrészáru kerül ki, a hulladékokból pedig évenként körülbelől 600.000 szőlőkaró, 150.000 gömbölyű seprőnyél és 1200 millió gyufaszál készítettik, ez utóbbi áru kettős működő gépen állítatik elő megfelelő hosszúságban. A nyolcz kereten és hat körfűrészen kívül tehát még egy nyélhuzó, gyufaszál vágó és gyaluló, valamint két fűrészélesztő gépet is tart működésben e két gőzfűrész. A kazánok hulladékfával es fűrészporral fűtetnek.

Az Ocsova völgyi vízi műfűrész két keret- és két körfűrészszel van felszerelve. E fűrész, elegendő viz mellett, évenként 6000 tömköbméter fát képes feldolgozni.

A nyers anyag a fűrészekhez tengelyen szállítatik ki, egy m^3 fuvarbére átlagban 2 frt 40 krba kerül, a kész fűrészanyagoknak a vasuti állomásig való szállítása pedig — beleszámítva az utfentartási költségeket is — átlag 1 frt 65 krba.

A fűrészgyárakhoz vezető- és a fővölgyekben levő utak építésére és fenntartására az utolsó 16 év alatt összesen 52.500 frt, és így átlagban évenként 3280 frt lett fordítva.

A felújításnál a bükk teljesen mellőztetik, és csak annyi marad meg belőle az új állabokban, a mennyi természetes úton keletkezett és kirtható nem volt, a tölgyre is kevés gond fordítottatik.

Mint elébb már említém, a közelebb fekvő bükkös ős állabok, — eltekintve a közvetlen haszontól — inkább csak azért használatnak ki tűzifára és széntermelésre, hogy az azok által elfoglalt területek fenyvesekké legyenek átváltozhatók.

Az (593. oldalu) táblázat adatai igazolják azt, hogy az uradalom jelenlegi tulajdonosa saját, jól felfogott érdekében az erdősítésekre költséget nem kimél, s ez által nem csak az erdő fentartását, hanem annak jövőbeni jövedelmezőségét is biztosítja.

Tizenöt évi átlag szerint tehát egy hold beerdősítése 6 frt $33\frac{1}{4}$ krba került, az erdősítési költséget pedig az egész erdőterületre felosztva, egy holdra 6,6 kr esik.

Az uradalom területén, a 8 erdőgondnokságban 48 csemetekerteket találtam, a melyek összesen $17\frac{2}{3}$ -ad kat. holdat foglalnak el, ezekben ez idő szerint több mint 11,000.000 csemete gondoztatik, m. p. :

egy éves csemete	3,000.000,
két „ „	6,000.000,
három éves átiskolázott csemete	2,000.000.

A folyó évre öt helyen $3\frac{2}{3}$ kat. hold jelöltetett ki és készítettett elő csemetekerteknek, a melyek beveteményezésére :

1158 *kg* luczfenyő mag, 142 *kg* vörösfenyő mag, 82 *kg* erdeifenyő mag, 71 *kg* feketefenyő mag, 10 *kg* kőris és 5 *kg* juharmag, összesen 1361 frt beszerzési költséggel lett előirányozva.

Saját magpergetője az uradalomnak mindeddig nem lévén, magszükségletét évek óta Insbruckból Jenewein József czégtől kénytelen beszerezni, a mely cég által szállított mag csiraképessége állítólag mintegy 90⁰/₀.

K i m u t a t á s

a véghelesi uradalomban 1870—1884. években eszközölt erdősitésről.

Év	Beerdősített terület			A z e r d ő s i t é s n é l f e l h a s z n á l t														Erdő- sitési költség		
				m a g m e n y n y i s é g							c s e m e t e m e n y n y i s é g									
	vetés által	ültetés	összesen	lucz fenyő	jegenye fenyő	vörös fenyő	erdei fenyő	fekete fenyő	juhar	kóris	összesen	lucz- és jegenye fenyő	erdei és fekete fenyő	vörös fenyő	juhar	kóris	tölgy, hárs stb.			összesen
				k i l o g r a m							e z e r d a r a b									frt
	1870.	2. ₀	50. ₀	52. ₀	50	5	6	10	5	.	.	76	40. ₀			40. ₀
1871.	1. ₈	108. ₀	109. ₈	50	10	60	26. ₀	.	4. ₀	.	.	31. ₀	779	15	
1872.	2. ₇	211. ₀	213. ₇	80	20	.	20	10	5	5	140	186. ₀	60. ₀	3. ₀	1. ₀	.	250. ₀	1901	56	
1873.	3. ₇	224. ₃	228. ₂	160	.	25	20	.	.	.	205	600. ₅	.	128. ₀	.	28. ₀	756. ₅	1523	42	
1874.	4. ₆	176. ₅	181. ₁	250	.	.	30	15	.	.	295	409. ₆	111. ₇	12. ₅	0. ₁	0. ₁	3. ₈	537. ₈	1428	21
1875.	3. ₉	328. ₅	332. ₄	70	120	50	15	10	.	.	265	695. ₁	.	12. ₄	.	2. ₆	710. ₅	2412	20	
1876.	4. ₇	321. ₀	325. ₇	185	50	60	45	40	50	30	460	512. ₇	226. ₇	12. ₆	.	.	752. ₀	2132	33	
1877.	4. ₈	269. ₅	274. ₈	185	30	40	30	30	40	50	400	573. ₁	131. ₇	20. ₆	65. ₃	1. ₀	791. ₇	2072	70	
1878.	4. ₈	336. ₅	340. ₈	75	185	160	30	30	20	40	540	671. ₉	224. ₄	112. ₅	7. ₆	27. ₈	7. ₀	1051. ₂	2830	32
1879.	4. ₂	453. ₀	462. ₂	204	.	85	15	15	10	25	354	1399. ₇	197. ₇	130. ₃	31. ₀	12. ₆	1772. ₇	2657	.	
1880.	3. ₇	301. ₅	305. ₂	200	25	25	50	.	50	50	400	833. ₀	69. ₅	80. ₇	31. ₅	40. ₃	1055. ₀	2061	13	
1881.	3. ₇	297. ₅	301. ₂	240	20	25	15	100	30	30	460	1126. ₃	18. ₅	21. ₃	.	12. ₇	1178. ₈	2488	31	
1882.	4. ₈	701. ₅	706. ₃	325	.	25	70	70	10	.	500	1997. ₇	19. ₀	127. ₈	2. ₇	14. ₀	2161. ₂	3191	49	
1883.	7. ₁	621. ₀	628. ₁	825	.	105	45	.	20	995	1812. ₂	413. ₀	24. ₀	11. ₂	19. ₂	.	2280. ₅	3420	.	
1884.	6. ₈	718. ₀	724. ₈	673	.	165	50	30	.	.	918	1935. ₉	511. ₄	13. ₁	7. ₄	.	2467. ₈	4528	22	
Összesen	62. ₈	5123. ₀	5185. ₈	3572	465	771	445	355	215	250	6073	12819. ₇	1984. ₅	700. ₇	160. ₇	128. ₇	42. ₄	15836. ₇	33974	22

Csemetekerteket rendszeren a letarolt és beerdősítendő vágásterületen készítenek, azok tehát nem állandók; állandó csemetekerteket az uradalomban nem találtam. A csemetekerteknek kiszemelt terület őszzsel készítettetik elő az által, hogy a rajta levő gaz- és galyak elégettetnek, az így nyert hamu a területen szétszóratik és a föld felásatik.

Mezőgazdaságra alkalmas helyeken, ugymint fennsíkokon, kevésbé lejtős-, jó talajjal bíró hegyoldalokon a vágások 3 évre mezőgazdasági használatra adatnak ki; az ily területek mindenekelőtt kitakaríttatnak és az első két évben rendszeren burgonya- vagy káposzta termésre használtatnak, második évben őszkor azonban bokros rozsszal- és harmadik év tavaszán teljvetés útján fenyőmaggal vettetik be; ily módon legjobb sikerrel erdősíttetik be a vágások.

Ezen teljvetésekből azonfelül nem megvetendő mennyiségű csemete is kikerül, részint hézagok pótlására, részint pedig más vágásterületek beerdősítésére.

A mezőgazdasági művelésre nem alkalmas vágások a beültetés előtt rendszeren akként készítettetik elő, hogy a rajta levő hulladék felperzseltetik. Az ily vágások beerdősítésére legtöbbsnyire a csemetekertekben nevelt 3 éves iskolázott csemeték használtatnak, a melyek tavasszal zsinórral jelelt egyenes sorokban 1—1 *m* távolságra ültettetik ki, a hézagok pótlására ellenben négy—öt éves csemeték használtatnak.

A vágások ilyképeni betelepítése, illetőleg a hézagoknak újbóli beültetése után a beerdősített területek tisztántartására szintén nagy gond fordíttatik, mert a vágásokat dudvaként ellepő reketyefűz s más egyéb lágy fanemek és cserjék irtására a költséget nem kimélik; a reketyefűzet akként irtják, hogy nedvkeringés idejében kérgét lehátják.

Ily gondos ápolás mellett természetesen szépen záródott tiszta fenyves állabok keletkeznek a vágásterületeken, a me-

lyeknek kora ifjúságukban nem kell az elnyomatás ellen a létért küzdeni.

E rövid leírásból a nagyobb erdőbirtokosok meggyőződhetnek arról, hogy kellő befektetés és jó akarat mellett az eddig semmi jövedelmet nem hozó erdők is haszonnal kezelhetők. Részemről azon reménynek adok kifejezést, hogy a legközelebbi években egyesületünk ide teendi vándorgyűlését, mert itt szaktársaimnak alkalma lenne szépen sikerült, nagy kiterjedésű, telepített fiatalosokban, ültetvényekben gyönyörködni, és a czélszerűen berendezett fűrészeket meg szemlélni, ezenfelül az uradalom szép vidéke, s különösen annak egy pontja, a 769 *m* magas Polona csúcs, melyről gyönyörű kilátás nyílik a környékre, szintén kellemessé tenné a természet szépségei iránt fogékonysággal bíró szaktársaimnak, az e vidéken való időzést.

A kőrisfa tenyésztése érdekében.

Irta: K o n d o r Vilmos.

A kőris egyike azon fanemeknek, melyeknek tenyésztésével nem sokat gondolnak nálunk, pedig értékes fája van, melyet néhány iparágnál még a mostani vaskorszakban is alig lehet pótolni. Oka a mellőzésnek nézetem szerint az, hogy a rendes szükségletet mindeddig a természet maga is bőven nyújtotta.

Elődeink ugyancsak ezen oknál fogva még kevesebbet tettek tenyésztése érdekében s ezért hiánya helyenként máris érezhetővé kezd válni, s méltán lehet tartani, hogy idővel általános kőrisfahiány fog bekövetkezni, ha csak tenyésztése idejekorán fel nem karoltatik.

Különösen érezhető ez a hiány azokon a vidékeken, melyek leginkább a mezőgazdaságra utalvák, mint pl. a Bánátban,